

**ASPECTE ALE STILULUI
JURIDICO-ADMINISTRATIV ÎN BANAT
(1886-1918)**

DORINA CHIȘ TOIA

Cuvinte-cheie: *stil juridic-administrativ, presă, neologisme, adaptare, arhaisme, regionalisme*

Aparținând deopotrivă spațiului juridic și celui administrativ prin actele, documentele, dispozițiile sau reglementările instituțiilor de stat¹, stilul juridico-administrativ „este strâns legat de condițiile vieții publice specifice structurii organizatorice a unui stat dintr-o anumită fază de evoluție istorică”². Se întrebuintează în relațiile oficiale dintre cetățean și instituțiile statului, fiind cel mai conservator dintre stiluri³. „Limbă a cancelariei”, menționată de I. Heliade Rădulescu în 1839⁴, acest stil cunoaște, de-a lungul timpului, numeroase denumiri⁵ și definiții⁶, el adâncindu-se în vreme până la formarea limbii și a poporului român⁷, întrucât terminologia juridică

¹ Șt. Munteanu, V. Țăra, *Istoria limbii române literare*, București, EDP, 1983, p. 288.

² *Ibidem*.

³ D. Irimia, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, București, ESE, 1986, p. 213.

⁴ *Curierul românesc*, nr. 52, p. 206, la Al. Andriescu, *Stil și limbaj*, Iași, Editura Junimea, 1977, p. 242.

⁵ M.M. Deleanu, *Însemnări despre stilul juridic-administrativ*, în *Studii de stilistică*, Reșița, Editura Timpul, 1999, p. 35-37.

⁶ *Ibidem*, p. 37-38.

⁷ *Ibidem*, p. 45.

populară „arată că românii aveau un sistem, deci și un limbaj juridic administrativ încă din epoca românei comune”⁸.

Certele afinități cu stilul publicistic⁹ devin evidente și după parcurgerea textelor regulamentelor, protocoalelor luate în diferite sinoade și congrese bisericești, testamente etc., publicate în **FD** în perioada 1886-1918.

Lexicul juridico-administrativ a constituit preocuparea mai multor specialiști și studierea lui s-a concretizat în lucrări de referință dintre care menționăm: Romulus Todoran, *Contribuții la studiul terminologiei juridico-administrative din Transilvania de la începutul secolului al XIX-lea*, în *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, III, București, EA, 1962, p. 103-136, republicat în anul 1998 sub titlul *Contribuții la studiul limbii române*, Cluj, Editura Clusium, p. 186-238; Doina David, *Terminologia administrativ-juridică și Prefixarea, componentă a procesului de „reromanizare”* în volumul *Limbă și cultură*, Timișoara, Editura Facla, 1980, p. 167-178 și, respectiv, 179-198; Gabriel Țepelea, *Activitatea lui Camil Petrescu la revista „Limba română” (Aspecte ale limbajului politic administrativ din Transilvania și Banat în primii ani după Unire 1919-1921)*, în volumul *Corelația limbă-literatură*, București, EDP, 1971, p. 101-111.

Preocuparea **FD** pentru acest stil se vede într-un document important vizând *Unificarea terminologiei școlare* publicat în numerele 25, 27 și 28 din anul 1915. Este vorba despre un *Raport/Cătră ședința secției școlare a Asociațiunii ținute în Sibiu la 30 iunie v. 1914*. În partea de început sunt prezentate opinii ale cadrelor didactice din școli transilvănene cu privire la necesitatea existenței unei terminologii unitare, evidențindu-se:

a. rolul deosebit de important ce revine autorilor de manuale în vehicularea acesteia;

b. consecvența în utilizarea acelorași termeni în manualele „de la clasele cele mai de jos, până la cele mai de sus”;

c. fixarea ortopiei termenilor (ex. *adiectiv* ori *adjectiv*);

⁸ *Ibidem*, p. 46.

⁹ *Ibidem*, p. 37.

- d. rostirea exactă a termenului scris corect;
- e. respectarea terminologiei întrebuințate în Analele Academiei Române;
- f. implicarea Academiei Române în conceperea unor lucrări („opuri”) de terminologie școlară, dicționare, instituind premii în acest scop.

Este meritorie dorința dascălilor transilvăneni de a prelua terminologia din Țară, unificarea lingvistică prefigurând-o pe cea politică („în parte terminologia școlară e o dovadă a schimbărilor prin care a trecut școala noastră”, 25/1915, 6). Faptul că *Raportul* a fost publicat în paginile **FD** dovedește interesul redactorilor acestei publicații de a aduce la cunoștința bănățenilor hotărârea transilvănenilor și de a conecta Banatul la permanenta luptă pentru limbă românească și unitară a românilor din Imperiu.

Între cuvintele și unitățile frazeologice menționate în *Raport* cu scopul de a fi înlocuite cu cele „fixate” deja în Țară, reținem pentru Banat câteva întâlnite în **FD**:

Absolut adj. (în loc de student absolut să să zică elev absolvent de...): „Teologul *absolut* s-a chirotonit întru preot” (20/1886, 6); cf. Banciu, p. 58; David, p. 168;

Aclude vb., (a aclude →¹⁰ a adauge – alătura – adnexa): „să *aclude* la acest protocol sinodal” (17/1886, 7);

Acluz subst., (acluz, alegat → adnex): „aflând că lipsește vreun *aclus*, această împrejurare o notează pe exhibit” (3/1889, 2); cf. David, 170;

Admonia vb., (a admonia → a avertiza, a dojeni): „aceasta *admoniere* a fost delipsă” (15/1889, 6);

Antistie subst., (antistia comunală → primăria): „*antistiele* comunale să publice licitațiunea” (31/1886, 2); cf. David, 170; Țepelea, 153; Banciu, 60;

Cerceta vb., (a cerceta școala → a urma școala): „în *cercetarea* școalelor să află un scăzământ de 1,47 %” (20/1886, 2); cf. David, 174;

¹⁰ Pentru a evita repetarea, de fiecare dată, a sintagmei „în loc de... să să zică”, am folosit semnul „→”.

Ceruză subst., (plevas, creon, ceruză → creion): „aceste termene să le însemne pe coala de referadă cu *cerusă* roșie sau vânăță în mod bătătoriu la ochi” (2/1889, 1); cf. S. Pușcariu¹¹, 413;

Concrede vb., (Gimnastica a concrezut-o profesorului → Cursul de gimnastică l-a făcut – instrucția de gimnastică): „casuri cari i se *concred* ca organ delegat al consiliului eparhial” (41/1886, 2); cf. David, 182;

Conțelegere subst., (în conțelegere → în înțelegere): „în *conțelegere* cu mine” (2/1901, 7); cf. S. Pușcariu, 411, care afirmă că termenul e specific Bucovinei;

Coregere subst., (coregerea → corectarea): „cu privire la principiile ce ar fi de a să observa în reformarea sau mai bine zis în *coregerea* limbei noastre bisericești” (14/1887, 5);

Cortel subst., (Quartir, Cortel, Locuință → gazdă, locuință): „luând *cortel* la vicecolonelul” (8/1886, 1);

Dechiera vb., (a dechiera → a declara): „Apoi *dechiară* că, ..., află de prisos a mai lungi discușiunea” (22/1895, 5);

De lipsă loc. adv., (De lipsă → necesar, trebuitor): „ar fi *de lipsă* ca fiecare familie să aibă un termometru” (4/1886, 5);

Designa vb., (Prof. de clasă să va „designa” → Dirigintele să va *numi-alege*; Acesta „designează” locul pentru fiecare elev în clasă și are grijă ca clasa... → Acesta *hotărăște* locul fiecărui elev în clasă și îngrijește ca...): „Prea Sântia Sa... *designă* de notariu al zilei pe Trifon Miclea” (22/1888, 2);

Didactru subst., (Didactru → Taxa școlară; „Didactrul” în gimnaziul superior este → Taxa școlară pentru elevii din gimnaziul superior este): „Elevele școalei civile vor avea să plătească un *didactru* de 2 fl. pe lună” (25/1886, 5 și 17/1903, 8); cf. David, 176;

Eschide vb., (a eschide → a exclude): „*eschide* pe cei aflători în serviciul comunităților” (9/1917, 2);

Ferii subst., (Ferii → vacanță): „însă mai sunt și alte *ferii* cari nu să țin de nici o biserică” (28/1888, 4); cf. David, 172; R. Todoran, 215;

¹¹ Sextil Pușcariu, *Limba română*, I, București, Editura Minerva, 1976.

A face examen vb., (a face examen → a trece – a da – examen): „*vor face examen* de maturitate” (30/1887, 5);

Insinua vb., (a se insinua – a se înștința (!) la examen → a se anunța la examen): „sunt rugați *a să insinua* până la termenul prefipt” (28/1890, 6); cf. David, 169;

Produce vb., (Școlarul „are să producă” testimoniu → Școlarul – elevul – va prezenta certificat): „Doritorii acestui post au să *producă* atestat” (28/1886, 7);

Protocol subst., (Protocolul ședinței → Proces-verbal. Sumar): „ședulele covertându-le și sigilându-le se alătură la *protocol*” (43/1887, 2); cf. David, 169;

Publica vb., (Lista „să publică” pe tablă → Lista se afișează pe tablă): „Toate ordinațiunile regilor trebuiau *să să publice* prin preoți” (2/1886, 6); *Rescript* subst., (Ordinațiune. Rescript → Ordin): „să cetește un *rescript* al comitetului central al Astreii” (43/1896, 6); la David apare cu sensul: „răspuns, hotărâre imperială”;

Spesa vb., (s-a spesat „pentru prevederea” mesei → s-a spesat – cheltuit – pentru masă): „a reedificat (biserica – n.n.) *spesând* mai mult de 400 fl” (31/1886, 7);

Testimoniu subst., (Atestat, conduită, testimoniu → certificat): „Viața și moartea lui sunt un *testimoniu* de sărăcie pentru noi, românii” (3/1886, 7); cf. David: „a testifica = a certifica”, p. 174.

Descoperim, în cadrul articolelor care tratează aspecte din domeniul *juridic* sau din cel *administrativ*, cuvinte din fondul tradițional al limbii comune, alături de cuvinte împrumutate¹². Din prima categorie menționăm câțiva termeni din limba comună care au pătruns în terminologia juridic-administrativă destul de timpuriu și s-au păstrat până astăzi cu o întrebuințare curentă¹³. Iată câteva întâlnite în articole din **FD** în anul 1887: *adunare generală* (nr. 48, p. 5), *alegători* (9, 6), *a alege* (45, 6), *cerere* (48, 5), *cuvântare* (35, 2), *a dovedi* (42, 5), *judecătorie* (42, 5), *primar* (9, 6), *ședință* (9, 6).

¹² Cf. R. Todoran, *art. cit.*, p. 192.

¹³ *Ibidem*.

Un argument în favoarea prelungirii iluminismului în Transilvania și Banat îl reprezintă existența unui număr mare de termeni provenind din limba latină (mai mult sau mai puțin adaptați), fie direct, fie prin intermediul limbii franceze, termeni întrebuiți și astăzi cu aceeași formă și același sens. Tot din anul 1887, am selectat: *abus* (nr. 9, p. 6), *a administra* (13, 7), *administrativ* (10, 7), *administrator* (41, 5), *administrațiune* (42, 7), *amendamente* (18, 2), *autoritate* (10, 6), *capital* (41, 4), *comisiune* (42, 7), *comitet* (10, 7), *convoca* (33, 6), *convocat* (42, 7), *delegat* (34, 2), *deliberare* (30, 7), *deputat* (10, 3), *dispozițiune* (42, 7), *diurne* (18, 2), *doctrina* (17, 7), *document* (17, 3), *documenta* (44, 5), *electoral* (40, 7), *emite* (10, 7), *esemplar* (42, 6), *evita* (11, 7), *execva* (10, 3), *fundațiune* (10, 6), *ilegalitate* (10, 7), *interpela* (9, 6), *legislațiune* (10, 7), *licență* (11, 7), *licitațiune* (34, 1), *manipulare* (40, 4), *membriu* (42, 7), *ministeriu* (10, 2), *notariu* (10, 2), *ordonanță* (19, 8), *petent* (44, 4), *președinte* (48, 5), *progres* (10, 4), *proiect* (18, 1), *proprietar* (11, 7), *raport* (45, 6), *raporta* (9, 7), *reclamare* (9, 6), *regulament* (45, 1), *remunerațiune* (17, 3), *reprezentanți* (45, 6), *salariu* (10, 3), *statut* (50, 7), *testament* (41, 4), *votare* (18, 2)¹⁴.

Se întâlnesc, totodată, unele neologisme latine, astăzi învechite:

ACTUÁR s.m. Persoană care ține evidența actelor într-o instituție: „post vacant de *actuarius* de poliție” (10/1888, 8); pl. *actuari*, din lat. **actuarius** (*MDA*).

ADÍCT, -*Ă* adj., Devotat, supus: „Noi am învățat a te stima ca pe un fiu *adict* bisericeii și poporului” (28/1889, 3); pl. *adicti*, -*e*, din lat. *addictus*. Nu apare în *MDA*.

ALODIÁL, -*Ă* adj. Care ține de alodiu: bun ereditar, moșie scutită: „Comuna Măidan... au cumpărat 1000 de jugere pământ *alodial*” (1/1887, 6); pl. *alodiali*, -*e*, din fr. *allodial*; *alodiu*, din lat. *allodium* (*MDA*).

ASIGNÁ vb. I A asigură, a stabili, a fixa, a determina, a încredința: „Călătorul își poate *asigna* sie-și (!) o sumă după plăcere la orice oficiu mijlocitoriu” (35/1886, 6), din lat. *assigno*, -*are* (*MDA*).

¹⁴ *Ibidem*, p. 205-209.

ATESTÁT s.n. Dovadă, certificat: „Persoanele au să subștearnă recursul ajustat cu *atestatul* de cualificațiune, eventualminte și cu alte atestate” (26/1887, 7); pl. *atestate*, din lat. *attestatum* (lat. *attestari* – *MDA*).

CAÚTĂ s.f. Prevedere: „în înțelesul paragrafului 4 al Art. de lege 30 și sub *cautele* paragrafului 14 din Statutul comunității” (23/1889, 4); pl. *caute*, din lat. *cautum*. Nu apare ca substantiv în *MDA*.

CÉRC s.n. Circumscripție: „din *cercul* al XIII-lea” (19/1888, 2); pl. *cercuri*, din lat. *circum*. Nu apare cu acest sens în *MDA*.

CÍRCITER adv. Circa, aproximativ: „banchet cercetat de *circiter* 300 persoane” (42/1887, 7), din lat. *circiter*. Nu apare în *MDA*.

COMPETÍNȚĂ s.f. Drept cuvenit: „să se solvească învățătorului *competința* restantă” (1/1887, 6); pl. *competințe*, din lat. *competentia*; (fr. *compétence* – *MDA*).

COMPUTÁ vb. I A socoti, cf. Banciu, 63, „Toate aceste emoluminte *comutate* în bani” (1/1886, 8), din lat. *computo*, *-are* (*MDA*).

CONFÍNIU s.n. Teritoriu situat la graniță, a cărui populație era organizată militărește pentru paza frontierei: „despre desființarea comuniunilor de case ce au existat în fostul *confiniu* militar bănațan” (37/1887, 1); pl. *confinii*, din lat. *confine*, *-inis*; (it. *confine* – *MDA*).

CONSISTÓRIU s.n. Consiliu eparhial (Instanță judecătorească ecleziastică – *MDA*): „Se derivă *Consistoriului* diecesan spre competentă pertractare” (18/1887, 1); pl. *consistorii*, din lat. *consistorium*;

DERIVÁ vb. I A înainta, a supune atenției: „Se derivă *Consistoriului* diecesan spre rezolvire” (18/1887, 1), din lat. *derivo*, *-are*. Nu apare cu acest sens în *MDA*.

DIRÍGE vb. III A conduce, a îndruma, a controla: „microbi descoperiți în institutul ce *dirige*” (29/1891, 6), din lat. *dirigo*, *-ere*. (*MDA* trimite la *DIRIJA*, din fr. *diriger*).

EDÁ vb. I A întocmi: „Cărticica de elocare se *edă* pe numele elocătorului” (35/1886, 5), din lat. *edo*, *edere*. (În *MDA* sensul este acela de „a edita”).

EMENDĂ vb. I A corecta, a verifica, a îndrepta, a îmbunătăți: „Examenul oral de maturitate de *emendare* se va ținea...” (30/1914, 5), din lat. *emendo*, -are, fr. *émender* (MDA).

EXPIĂ vb. I A ispăși o greșeală, o faptă incorectă, a depăși, a înlătura: „Dacă Christos a purtat și *expiat* pedeapsa primei greșeli din raiu, așa a expiat el și moartea temporală (!)” (35/1888, 6), din lat. *expio*, -are, fr. *expier* (MDA).

INDĂ vb. I A depune: „Invită pe toți doritorii a-și *inda* ofertele lor la subscrisa comisiune” (17/1889, 8), din lat. *indo*, -ere. Nu apare în MDA.

INDIGENĂ vb. I A împământeni, a naturaliza: „după ce s-au *indigenat* în România [...] nici să le pomenești că se trag din Ardeal” (24/1886, 4), din lat. *indigena*. MDA oferă ca etimologie termenul *indigen*.

INSTRUĂ vb. I A întocmi: „Petițiunile defectuos *instruate*” (25/1913, 4), din lat. *instruo*, -ere. În MDA apare ca variantă a verbului *INSTRUÍ*, cu sensurile: A (se) pregăti într-un domeniu. A învăța. A-și dezvolta cultura generală. A pregăti ostașii în vederea însușirii teoriei și practicii militare. A ancheta, culegând probe, mărturii etc., din fr. *instruire*, lat. *instruo*.

ÎNVIGILĂ vb. I A veghea, a verifica: „să se *învig(h)ileze* dacă trecerile s-au făcut conform legii” (20/1888, 2), din lat. *invigilo*, -are. Nu apare în MDA.

ÎNVOLVĂ vb. I A presupune, a necesita, a cere: „chestiuni noi, pedagogice, metodice și didactice cari *învoalvă* noaua pregătire” (41/1901, 2), din lat. *involvero*, -olvere. MDA trimite la *ÎNVOALBE*, cu sensurile: A (se) învolvura. A se înălța. A se învârti. A înfășura. A pregăti firele pentru înnăvădit. (Despre plante) A se dezvolta. (Ban.; despre ochi) A se deschide larg. A se opri brusc. A răsuci caierul. A înfășura pânza țesută pe sul. A i se face rău de prea multă mâncare, din lat. *involvero*.

MOTĂ vb. I A motiva: „Ministeriul *motează* această dispozițiune cu faptul că...” (19/1886, 7), din lat. *motus*. Nu este consemnat de către DLR și nici de MDA.

MÚLCTĂ s.f. (Latinism învechit) Pedepsă, amendă: „Redactorul foaiei a fost condamnat la solvirea unei *mulcte* în bani în sumă de 50 fl.” (14/1888, 7); pl. *mulcte*, din lat. *mulcta* (DLR).

MUNIFICENȚĂ s.f. (Astăzi rar) Generozitate, mărinimie: „Institutul Pasteur din Paris creat prin *munificența* statelor și cu deosebire a suveranilor pentru studiul morburilor epidermice” (45/1888, 6); învechit: *munificență*, din fr. *munificence*, it. *munificenza*, cf. DLR (din lat. *munificentia*).

NUPTURIÉNT s.m. Persoană care se căsătorește: „Când *nupturienții* sunt minoreni” (14/1886, 2); pl. *nupturienți*, din lat. *nupturio*, -ire. Nu apare în MDA.

OCÚRE vb. III A se întâlne, a se întâmpla: „La evreii vechi postul *ocure* ca un semn al doliului” (13/1887, 7), din lat. *occurro*, -erre. MDA trimite la *OCÚRGE*, cu sensul „a se întâmpla”.

PERTRACTĂ vb. I A dezbate, a judeca, a discuta, a trata îndelung, amănunțit: „Afacerea aceasta s-a *pertractat* și inculpatul, neprezentându-se a fost condamnat” (28/1889, 6), din lat. *pertracto*, -are (MDA).

PREȚURĂ s.f. (În vechea organizare administrativ-teritorială a României) Instituție în care își exercita funcția pretorul; serviciul, funcția pretorului; p. ext. localul în care acesta își exercita funcția. Pl. *preturi*: „Însemnările [...] să se subștearnă îndată după înregistrare prin *pretura* sau magistratele orașenești” (2/1886, 1), din lat. *praetura*, fr. *préture* (DLR).

PREVARICAȚIÚNE s.f. 1. Abatere de la îndatoririle de serviciu, abuz comis de un angajat în exercițiul funcțiunii, abuz de serviciu; trădare a unei cauze sau a unor interese pe care cineva ar trebui să la apere; (livresc) prevaricare. 2. (Regional) Amendă aplicată cuiva pentru un furt de lemne. Pl. *prevaricațiuni*: „Se observează că *prevaricațiunile* în păduri se înmulțesc din zi în zi” (38/1888, 7), din fr. *prévarication* (lat. *prevaricatio*) (DLR).

RECÚRS s.n. Cerere formulată în scris în vederea anulării unei sentințe judecătorești anterioare. Pl. *recursuri*. În FD apare cu sensul de „referință, act”: „Doritorii cari voesc a reflecta la postul acesta sunt avisați, ca *recursele* lor instruate conform dispozițiilor st. org.

bis... să le subștearnă la adresa...” (26/1887, 8); Pl. *recurse*, *recursuri*, din lat. *recursus* (DLR).

RECVIRÁ vb. I A strânge, a colecta: „pentru *recvirarea* metalelor vechi, spre scopuri militare” (22/1915, 1), din lat. *requiro*, -*rere*. Nu apare în MDA.

RENITÉNT, -Ă adj. (Învechit) Care rezistă, care se opune; îndărătnic, recalitrant: „Dacă un copil e *renitent* și nu voește a observa regula jocului...” (43/1891, 4); Pl. *renitenți*, -*te*, din lat. *renitens*, -*entis*, germ. *renitent* (MDA)

RESIGNÁ este varianta învechită a verbului **RESEMNA** vb. I. Refl. A se împăca cu o situație rea, defavorabilă; a accepta, a suporta un rău, fără împotrivire; Intrans. A renunța (la o situație, la o funcție etc.): „sau să înceapă proces contra grecilor, sau să *resigneze* la dreptul lor la acea biserică” (21/1889, 2), din fr. *résigner* (adaptat după *semná*) (lat. *resigno*, -*are*) (DLR).

SCRIPTURÍSTICÁ s.f. Activități de secretariat: „paușal de *scripturistică* 12 fl.” (8/1901, 6), din lat. *scriptura*. În DLR și MDA apare doar ca adjectiv.

SUPLETÓR, -OÁRE adj. Care completează. Suplimentar: „provăzută cu 6 clase și cu un curs *supletoriu*” (29/1903, 2), din lat. *suppletorius*, fr. *supplétoire* (MDA).

SUPLÍCÁ s.f. Cerere scrisă pentru obținerea unor drepturi și favoruri: „*suplici* ale împăduriților incurse mai târziu” (45/1891, 6); pl. *suplici*, din lat. *supplex*; fr. *supplique* (MDA).

TESTIMÓNIU s.n. Mărturie. Document doveditor. Act, adeverință, certificat, chitanță: „că au absolvat s. Teologie cu *testimoniu* eminent” (25/1887, 8); pl. *testimonii*, din lat. *testimonium* (MDA).

TRÁCT s.n. Unitate administrativ teritorială. District, regiune, ținut: „Adunând prea onorații Domni protopresbiteri consemnările despre obligațiunile dela toate comunele bisericesci din *tractul* lor” (37/1887, 2), din lat. *tractus*; germ. *Trakt* (MDA).

VIÁTIC s.n. sg. 1. (În Roma antică) Provizii și bani necesari unei călătorii: „deciderea în merit asupra cestiunii diurnelor și *viaticelor*” (18/1887, 2); pl. *viatice*, din lat. *viaticum* (MDA) din *via* „drum”.

VICTUALITĂȚE s.f. Venit, sumă cuvenită: „Atanasie a pus mâna pe *victualitățile* date de Constantin văduvelor” (15/1888, 2), din lat. *victus* „traie” (vipt). În *MDA* apare termenul *VICTUALII* s.f. pl. Provizii de alimente; din lat. *victualia*.

VIDIMĂȚ, -Ă adj., Vizat. Legalizat: „caiete *vidimate* regulat de învățător” (11/1914, 4), din it. *vidimare*, fr. *vidimer*, cf. lat. *vidimus* „am văzut” (*MDA*).

Lexicul variantei economice a stilului juridico-administrativ¹⁵ se caracterizează la rândul-i prin termeni de origine latină, în marea lor majoritate, dar și împrumutați din limba germană. Iată câteva exemple:

BLANCHETĂ s.f. Formular: „pentru telegrame scrise pe *blanchete* tipărite” (20/1888, 7); Pl. *blanchete*, din germ. *Blankett* (*MDA*).

CAMBIE s.f. Act prin care cel ce semnează se obligă să plătească, necondiționat, la un anumit termen și într-un anume loc, o sumă de bani: „«Albina» dă bani împrumut pe *cambii* cu 8 %” (51/1889, 7); pl. *cambii*; din lat. *cambio*, -are (it. *cambio* *MDA*).

CAVENȚIE s.f. Garanție: „împrumut pe obligații cu *cavenții*” (6/1901, 8); pl. *cavenții*, din lat. *caveo*, -ere. Nu este menționat în *MDA*.

ELOCĂ vb. I A depune: „bani *elocați* în casa de păstrare” (33/1886, 4), din lat. *elocare*. Nu apare în *MDA*.

ESPEDĂ vb. I A trimite: „blanchetele rosa pentru asemnate poștale vor putea fi folosite numai la *espedări* de bani pe teritoriul Ungariei” (39/1901, 7), din lat. *expedio*, -ire, fr. *expédier*. Nu apare în *MDA*.

INVENTĂ vb. I A inventaria: „raportul despre *inventarea* averei rămase” (9/1889, 7), din lat. *invenio*, -ire (*inventus*). Nu apare cu acest sens în *MDA*.

¹⁵ Vezi M.M. Deleanu, *op.cit.*, p. 40, care propune următoarele variante: a. *juridică* (legislativă, judecătorească și notarială); b. *administrativă* (cuprinzând și limbajele din instituții specializate ale statului, precum armata, școala, transporturile); c. *economică* (financiar-bancară, contabilă, comercială etc.).

LIBÉL s.n. Cărticică, carnet pentru însemnări, condică, registru, libret de evidență a banilor: „bani în *libele* la casa de păstrare” (47/1886, 1), din lat. *libellus* (MDA).

NÓTÁ s.f. Numele unei bancnote emise în Imperiul Austro-ungar în timpul războaielor napoleoniene. Pl. *note*. În **FD** sensul este acela de bancnotă: „*notele* de stat a 5 fl. și 50 fl. au încetat a mai exista” (38/1907, 6), din lat. *nota*, fr. *note* (DLR).

VÁDIU s.n. Garanție: „Întreprinzătorii vor depune un *vadiu* de 10 % în bani sau obligațiuni” (45/1891, 7), din lat. med. *vadium* (MDA).

De multe ori, termenii juridici, administrativi sau economici sunt explicați prin sinonime, cu scopul receptării corecte a informației transmise. *Accesibilitatea* textului juridic (rapoarte, protocoale, circulare, statute, testamente) reprezintă unul dintre criteriile după care își desfășoară activitatea editorială redactorii de la **FD**. Astfel se explică numărul destul de mare al neologismelor pentru care se oferă sinonime din limba comună, încercându-se familiarizarea cu termenii noi, ce s-au impus apoi ca literari. Prin *circumscrierea* sinonimelor mai vechi „în sfera populară”¹⁶, este evidentă tendința de *internaționalizare* a lexicului juridico-administrativ românesc. Referindu-se la acest aspect, Sextil Pușcariu¹⁷ făcea următoarea constatare: „Faptul însă că terminologia noastră juridică a fost năpădită dintr-o dată de un număr mare de neologisme, care au înlocuit termeni vechi, înțeleși de toți, a avut ca urmare că azi țărănul și chiar omul cult nu înțelege adesea nici citația ce i se înmânează, nici sentința ce i se citește”.

Din astfel de definiții, aflăm că „*aucta* școlară este adausul de câte 10 % după salariul învățătoresc pe seama fondului diecesan numit «fondul școlar preparandial»” (15/1888, 8), că „*cuincuenalul* este remunerarea unui serviciu din un șir întreg de ani” (24/1913, 4), în vreme ce „*concupinatele* sunt așa numitele căsătorii sălbatice”

¹⁶ Al. Andriescu, *Limba presei românești în secolul al XIX-lea*, Iași, Junimea, 1979, p. 168.

¹⁷ *Ibidem*, p. 386.

(10/1886, 7), „*maierul* este pământul industrial” (39/1886, 4), iar „administratorii fondului bisericesc au să-și depună *socoata*, adecă să-și dea sama despre aceea” (43/1891, 4).

Neologismele, notate în paranteză sau nu, explică:

a. *regionalisme*: *adăul* (birul) 30/1890, 7, după ce, în 1886 se încercase introducerea termenului nou: *birul* (adăul) nr. 12, p. 8; *chineșii* (primarii) 33/1888, 4, reluat 16 ani mai târziu: *chinez* (primariu) 29/1904, 3;

b. *cuvinte din limba comună*: *bani de hârtie* (bancnote) 48/1886, 2; *cărtică* (libel) 18/1888, 7; *comisariu* (mandatariu) 37/1887, 4; *cnezatele* (districtele) 2/1889, 3; *dreptul de folosire* (uzufruct) 41/1887, 4; *intrarea în valoare* (promulgarea) 7/1898, 1; *introducere* (instalare) 37/1887, 4; *terminul* (scadența) 13/1918, 3; *veniți sau duși* (imigranți și emigranți) 49/1889, 6.

La rândul lor, neologismele, specifice spațiului transilvănean (latinisme), sunt explicate și ele: *burse* (stipendii) 30/1915, 3; *cavenți* (chizași) 12/1887, 5; *colete* (pachete) 46/1914, 7; *concubinate* (traiu fără cununie) 26/1902, 4; *credit personal* (cambii) 48/1891, 7; *depuneri* (înlocări) 44/1888, 3; *polițele* (cambii) 13/1918, 3; *preliminarilor* (bugetelor) 1/1889, 3; *primărie* (antistie) 30/1888, 4; *repartițiunea* (arunc) 35/1889, 5; *uzufruct* (servitute) 22/1889, 5.

Bibliografie

- Academia Română, Institutul de lingvistică „Jorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
- Andriescu, Alexandru, *Limba presei românești în secolul al XIX-lea*, Iași, Junimea, 1979.
- Andriescu, Alexandru, *Stil și limbaj*, Iași, Junimea, 1977.
- Chiș-Toia, Dorina, *Limba literară în presa din Banat. Contribuții*, Timișoara, Editura Mirton, 2006.
- David, Doina, *Limbă și cultură*, Timișoara, Editura Facla, 1980.
- Deleanu, Marcu Mihail, *Studii de stilistică*, Reșița, Editura Timpul, 1999.
- Dicționarul limbii române*. Serie nouă. București, 1965 ș.u.
- Foaia diecesană*, Caransebeș, 1886-1918.
- Irimia, Dumitru, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

- Munteanu, Ștefan, Vasile, Țăra, *Istoria limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983.
- Pușcariu, Sextil, *Limba română*, I, București, Editura Minerva, 1976.
- Todoran, Romulus, *Contribuții la studiul limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1998.
- Țepelea, Gabriel, *Corelația limbă-literatură. Investigări despre clasici români*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.

ASPECTS DU STYLE JURIDIQUE ET ADMINISTRATIF DE BANAT

Notre article vise à souligner des aspects concernant les particularités du style juridique et administratif de Banat à la fin du XIXème siècle et au début du XXème dans la publication „Foaia diecesană”. Nous présentons un *Rapport* de 1914, paru dans cette publication, qui demande le remplacement des mots et des structures de Banat par ceux du „Pays”. On présente également des mots communs et néologiques (provenant du latin, soit directement, soit par l’adaptation). Il y a aussi des néologismes latins, aujourd’hui devenus archaïsmes. On souligne l’intérêt des autorités d’introduire des néologismes et cela par l’effort d’expliquer leur sens entre parenthèses. Il est intéressant de remarquer qu’il y a beaucoup de termes qui ne trouvent pas leur place dans les dictionnaires roumains actuels.